

Мельник М. Б.,
*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри трудового права та
права соціального забезпечення
навчально-наукового інституту права
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, адвокатка*

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОКТРИНИ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ІЗ ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

Трудові правовідносини із іноземним елементом можуть регулюватися за допомогою застосуванню правової доктрини. Адже відповідно до ч.1 ст.8 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005р. № 2709-IV постає за очевидне, що законодавець надав можливість при застосуванні права іноземної держави суду чи іншому органу встановлювати зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і *доктриною* у відповідній іноземній державі [1].

У теорії права зазначається, що реалізація норм права – це втілення (здійснення) їх вимог у *правомірній поведінці людей* – суб'єктів права. Також, зазначається, що реалізація права може бути пов'язаною як із здійсненням правомірних дій, так і з правомірною бездіяльністю (курсив власний – М.М.) [2]. Правомірною поведінкою є вид юридично значущої усвідомленої і цілеспрямованої поведінки, яка *відповідає нормам* і принципам права (курсив власний – М.М.) [3]. Правомірність поведінки суб'єкта права вважається за умови відповідності його поведінки певним правовим вимогам, які містяться в джерелах права – принципах права, нормативно-правових актах, правових договорах, правових звичаях, судових прецедентах і т.д. [4] Доволі визначним у правомірній поведінці є ознаки. До прикладу, юридична ознака та соціальна ознака. Юридична ознака правомірної поведінки безпосередньо пов'язана із визначенням її юридичних кордонів. До соціальних ознак (а такі розглядають у множині – М.М.), відносять такі кореляти: масовість її прояву, соціальну обумовленість і соціальну

адекватність існуючим суспільним відносинам; соціальну значимість, важливість; соціальну цінність для держави, суспільства і конкретного індивіда; соціальне схвалення правомірної поведінки державою і суспільством [5].

На думку І.В. Семініхіна, правову доктрину можна визначити як зумовлену характером правової культури суспільства цілісну і логічно узгоджену сукупність визнаних юридичною (насамперед академічною) спільнотою ідей та наукових поглядів на право, що є *основою професійної правосвідомості і концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності*. Вчений також приходить до висновку стосовно того, що доктрина є невід'ємною складовою частиною будь-якої розвинутої правової системи, де сформований клас професійних юристів, створений комплекс спеціальних правових текстів, існують віддиференційовані від інших сфер суспільної діяльності професійні юридичні практики. Зрештою, на думку вченого, *ступінь і форми впливу правової доктрини на правове життя суспільства залежать від стану розвитку правової системи, наявних правових традицій, характеру системи джерел права. У більшості сучасних правових систем правова доктрина має значення авторитетного (переконливого) джерела права і використовується насамперед як додатковий засіб для обґрунтування юридично значущих рішень* (курсив власний – М.М.) [5].

Попов О.І. при дослідженні питань правової доктрини приходить до висновку у тому, що наявність декількох форм застосування правової доктрини при здійсненні Верховним Судом України перегляду судових рішень у цивільних справах, що зумовлене істотними особливостями та функціями цієї форми перегляду судових рішень в системі цивільного судочинства. Серед таких форм окреме місце має бути відведено безпосередньому застосуванню доктринальних джерел при мотивуванні Верховним Судом України своїх постанов, як допоміжних інструментів аргументації останнім власних правових позицій [6]. Отож, питання правореалізації правової доктрини, щонайменше стосується праворозуміння української правової традиції правової доктрини, визнання її як авторитетного (переконливого) джерела права.

Л.Ф. Купіна досліджуючи проблеми ефективності норм трудового права не розглядає проблеми ефективності ні правової доктрини трудового права, ані ефективності реалізації трудових прав в правовідносинах, ускладнених іноземним елементом, як і не розглядає проблеми ефективності норм трудового права також ускладнених іноземним елементом. Вважаємо такий підхід вузьким. Натомість, дослідниця вважає, що до системи показників ефективності норм трудового права, серед складових якої виокремлено: первинні наслідки (ті соціальні наслідки, оцінка яких відбувається на підставі безпосередніх цілей, задля яких приймається і втілюється правова норма або чиниться певна правова дія) і вторинні наслідки (ті соціальні наслідки, настання яких нормою трудового права не передбачалось) [4].

Звісно, прикладів неефективності правової доктрини як «комплексу спеціальних правових текстів», в коректі трудового права, міжнародного трудового права, як і концепції трудових правовідносин ускладнених іноземним елементом можливо віднайти достатньо для обговорення та аналізу. Проте у такому випадку, скоріш, проявляються методологічна проблема наступного характеру: початку та кінця наукового дослідження (завершеності як результативності), а констатованого доктринального факту, що має певну наукову та практичну цінність – безпосередньо від завдань які ставились у науковому пошуку. Очевидним видається і те, наскільки вдало той чи інший дослідник і, наскільки в повній мірі на системному рівні, комплексно проаналізував та відстежим проблеми у доктрині права та юридичній практиці. Адже саме ці сфери є принципово різними, а тому можуть виступати як зміст та форма, як дійсне та належне; наскільки функціонально такі можуть не співпадати: юридична практика може виражати та закріплювати правову реальність, а правова доктрина може буди націлена на перспективу (спрямована на майбутні відносини, на проблеми з якими зіштовхнеться юридична практика та діюче законодавство) або бути зорієнтованою в ретроспективі (на пошук історичних проблем, які унеможливають правореалізацію в сучасних умовах); тощо.

Отже, постановка проблеми про можливість реалізації «доктрини права» щонайменше конкурує (або ж питання є неузгодженим, містить системні доктринальні проблеми, проблеми аналогії права, усунення помилок тощо) із питанням про реалізацію «норми права» в сенсі «соціальної ознаки» та «юридичної ознаки». Відповідно, питання ефективності реалізації як норми права, так і самої правової доктрини у тій чи іншій галузевій приналежності є відкритим, адже конкуренція може послаблювати або ж, взаємодіючи підсилювати питання реалізації права в соціальних чи то юридичних ознаках.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005р. № 2709-IV. Верховна Рада України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. X.: Право, 2016 – Т.3: Загальна теорія права/редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. 952 с.
3. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваїте, 2015.
4. Купіна Л.Ф. Ефективність норм трудового права: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05 / Купіна Людмила Францівна. Одеса, 2021. 471 с.
5. Семеніхін І. В. Правова доктрина: поняття, ознаки, структура. *Проблеми законності*, 2016. С.34. URL.: <https://core.ac.uk/download/pdf/233584168.pdf>
6. Попов О. І. Правова доктрина та її застосування Верховним Судом України при перегляді судових рішень у цивільних справах. *Проблеми законності*, 2016. С.88. URL.: <https://core.ac.uk/download/pdf/233584159.pdf>

Мельничук О. Ф.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,*

Лебедєва Н. А.,

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри англійської філології
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,*

Матієнко В. Л.,

*аспірант кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Розвиток європейського освітнього простору зумовлюється посиленням міграційних процесів, зростанням мобільності ринку праці, міжкультурних обмінів, розвитком інформаційного суспільства та іншими причинами. Тому прагнення України до інтеграції в єдиний європейський освітній простір закономірне, адже є запорукою стабільного розвитку держави, підвищення її конкурентоспроможності, визначальним фактором розвитку освіченої нації та становлення активного громадянського суспільства. Модернізація вищої освіти України у напрямі євроінтеграції забезпечує рівність можливостей для здобуття якісної вищої освіти всіма особами, її орієнтацію на всебічний розвиток особистості, автономізацію закладів вищої освіти, швидке реагування на потреби часу та суспільства. Це дасть можливість пришвидшити процес гармонізації національного законодавства у сфері вищої освіти та створити сприятливі правові, педагогічні, культурні, інші умови для забезпечення якості вищої освіти.

Впровадження європейського досвіду забезпечення якості вищої освіти в Україні сприятиме інноваційному розвитку держави, імплементації європейських цінностей в українське суспільство, формуванню відкритого освітнього простору, зокрема мобільності студентів та викладачів. Кращі європейські практики